

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

30 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Beata Janiszewska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Pawłyszcz

SSN Piotr Telusiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 30 maja 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 21 stycznia 2022 r., I ACa 753/21,
w sprawie z powództwa M.M. i D.M.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie,

1. oddala skargę kasacyjną,

**2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz M.M. i D.M.
5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych z odsetkami w wysokości
odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia
pieniężnego, za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia
orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty, tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Dariusz Pawłyszcz

Beata Janiszewska

Piotr Telusiewicz

UZASADNIENIE

Powodowie M.M. i D.M. wnieśli ostatecznie o ustalenie, że zawarta przez nich z pozwanym Bank S.A. w W. (dalej: bank) bliżej określona umowa kredytu jest nieważna. Zgłosili również, nieistotne na obecnym etapie postępowania, żądanie ewentualne. Sąd Okręgowy w Szczecinie uwzględnił powództwo główne, a następnie Sąd Apelacyjny w Szczecinie oddalił apelację banku.

W zakresie istotnym dla oceny skargi kasacyjnej Sąd Apelacyjny ustalił, za Sądem pierwszej instancji, że 20 kwietnia 2006 r. powodowie, będący konsumentami, zawarli z poprzednikiem prawnym pozwanego (w istocie: z pozwanym funkcjonującym wówczas pod inną firmą) umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej – franka szwajcarskiego – na kwotę 500 000 zł. Kredytu udzielono na 360 miesięcy.

W sprawie poczyniono szczegółowe ustalenia dotyczące treści umowy, w tym zawartego w niej mechanizmu powiązania świadczeń konsumentów z kursem waluty obcej, oraz okoliczności zawarcia kontraktu i ustanowionego zabezpieczenia wierzytelności (hipoteki). Kredyt miał być wypłacony w złotych, przeliczony na walutę indeksacji, a następnie spłacany w walucie polskiej, lecz w kwotach stanowiących równowartość odpowiedniej kwoty wyrażonej we frankach szwajcarskich. Na obu wspomnianych etapach przeliczenia walut miały następować na podstawie tabeli kursowej ustalonej przez bank. Kredyt został wypłacony, a strony pierwotnie wykonywały umowę zgodnie z treścią wynikającego z niej zobowiązania.

Powodowie i pozwany zawarli dwa aneksy do umowy kredytu. Pierwszy z nich nie jest istotny dla sprawy, a drugi, z 30 kwietnia 2012 r., umożliwiał powodom dokonywanie spłat poszczególnych rat bezpośrednio w walucie obcej. Zawierając późniejszy z aneksów, powodowie nie mieli zamiaru sanowania ewentualnej niezgodności umowy z przepisami powszechnie obowiązującego prawa.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd drugiej instancji ocenił, podobnie jak wcześniej Sąd Okręgowy, że umowa stron była nieważna. Stan ten wynikał z niedozwolonego charakteru postanowień dotyczących mechanizmu indeksacji

kredytu do waluty obcej. Choć dotyczyły one głównych świadczeń stron, to zostały sformułowane w sposób niejednoznaczny, przez co podlegały ocenie przez pryzmat kryteriów z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. Konsumenci nie mogli bowiem przewidzieć konsekwencji ekonomicznych wynikających dla nich ze spornych postanowień. Przeciwnie, z uwagi na niewskazanie obiektywnego i niezależnego od pozwanego źródła kursów walut, na podstawie których obliczane miało być pierwotne saldo zadłużenia oraz wysokość rat płaconych przez powodów, postanowienia te pozwalały bankowi – przez manipulację tabelą kursową – na dowolne sterowanie wysokością świadczeń stron. Z tych samych względów sporne postanowienia były sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszały interesy konsumentów.

Następnie oceniono, że wskutek niezwiązania powodów spornymi postanowieniami umowa obiektywnie nie nadaje się do wykonania. Sąd drugiej instancji wyraził również ogólną aprobatę dla oceny prawnej Sądu Okręgowego, w której wskazano m.in., że dla sprawy nie ma znaczenia aneks z 30 kwietnia 2012 r., gdyż nie wyrażał on świadomej, wyraźnej i wolnej zgody na zastąpienie postanowień niedozwolonych inną regulacją umowną.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego powodowie mieli przy tym interes prawny w domaganiu się stwierdzenia nieważności umowy (ściślej: nieistnienia stosunku prawnego, który miał wynikać z kontraktu), gdyż zgodnie z treścią umowy miała być ona wykonywana przez 30 lat od kwietnia 2006 r., a zatem także w dniu wyrokowania. Wydane w sprawie orzeczenie usunie zatem stan, w którym bank miałby formalne podstawy do domagania się od powodów wykonywania kontraktu w przyszłości.

Bank wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji, zarzucając naruszenie: (1) art. 189 k.p.c., (2) art. 58 § 1 i art. 385¹ w zw. z art. 353¹ w zw. z art. 65 § 2 k.c., (3) 385¹ § 1 k.c., (4) art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385² k.c., (5) art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, (6) art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 65 § 2 w zw. z art. 358 § 2 k.c.

W ramach pierwszego zarzutu kwestionowano istnienie po stronie powodów interesu prawnego w ustaleniu nieistnienia stosunku prawnego, gdyż mieli oni możliwość żądania zapłaty – zwrotu kwot uiszczonych na rzecz pozwanego jako rat kredytu. Bank stwierdził również, że interes taki, gdyby istniał, wygasłby z uwagi na

wejście w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, a także z uwagi na zawarcie aneksu z 30 kwietnia 2012 r. Tej ostatniej kwestii dotyczył również zarzut drugi, w ramach którego wskazano, że wspomniany aneks ma znaczenie dla oceny skutków ewentualnej abuzywności spornych postanowień umownych.

Zarzuty trzeci i czwarty skupione były na kwestionowaniu niedozwolonego charakteru spornych postanowień. W obu przypadkach skarżący kwestionował przyjęcie, że źródłem ich abuzywności było niewystarczające poinformowanie konsumentów o konsekwencjach ekonomicznych zawartej z nimi umowy. Podniesiono przy tym, że w sprawie należało wziąć pod uwagę ówczesną znajomość stanu prawnego (powszechnie uznawanych obowiązków kredytodawców), jak również indywidualne możliwości poznawcze konsumentów.

Zarzuty piąty i szósty zwalczały stanowisko o tym, że skutkiem ewentualnego niedozwolonego charakteru spornych postanowień jest obiektywna niewykonalność umowy, utożsamiana z jej nieważnością. Bank podnosił bowiem, że mechanizm indeksacji nie określał głównych świadczeń stron, a ponadto wskazywał, że dalsze wykonywanie umowy jest możliwe dzięki art. 65 § 2 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie wniesli o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu.

Wbrew kolejności podniesionych przez pozwanego zarzutów należało w sprawie najpierw rozważyć, czy sporne postanowienia umowne były niedozwolone, następnie: czy ich ewentualna abuzywność prowadzi do stanu niezwiązania stron umową także w pozostałym zakresie, w tym: czy dalsze wykonywanie umowy jest możliwe na podstawie kursów ogłaszanych przez Narodowy Bank Polski, a finalnie: czy, jeżeli umowa jest nieważna, to powodowie mają interes prawny w dochodzeniu ustalenia, że nie istnieje mający z niej wynikać stosunek prawny. Skuteczność zarzutów dotyczących kwestii wcześniejszych eliminowałaby bowiem konieczność dalszego badania skargi.

Kwestia niedozwolonego charakteru spornych postanowień umownych jest oczywista. Zagadnienie to było wielokrotnie badane w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych. Powtarzanie stojących za tym stanowiskiem argumentów należy uznać za zbędne, gdyż są one znane skarżącemu z motywów orzeczeń zapadłych w wyniku rozpoznania analogicznych skarg kasacyjnych w licznych sprawach, bardzo zbliżonych pod względem prawnym oraz faktycznym. W tej kwestii za wystarczające należy zatem uznać odesłanie do argumentacji zawartej m.in. w uchwale SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22, dotyczącej m.in. przyczyn niedopuszczalności formułowania umów w sposób taki, jak uczynił to pozwany, a także relacji sankcji z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. względem art. 58 § 1 i 2 k.c.

Wypada również odnotować, że argumentacja pozwanego skupia się na kwestii przekazania konsumentom odpowiednich informacji przed zawarciem z nimi spornej umowy. Rzecz jednak w tym, że Sąd Apelacyjny nie uznał, iż to właśnie ta kwestia była kluczowa dla zastosowania w sprawie art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. Przeciwnie, wątek tego, że powodowie nie mieli możliwości jednoznacznego ustalenia wysokości przyszłego zakresu zadłużenia i wysokości rat, wiązany był z dopuszczalnością badania tych postanowień na podstawie wspomnianego przepisu. Uznano bowiem, że sporne postanowienia są niejednoznaczne, toteż – choć określają główne świadczenia stron – nie podlegają wyłączeniu z badania abuzywności, o którym mowa w art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. i na ogólnych zasadach (art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c.) są poddawane ocenie pod kątem ich niedozwolonego charakteru.

Powodem, dla którego stwierdzono, że mechanizm indeksacji kredytu jest sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy powodów, była z kolei okoliczność, iż bank mógł w przyjęty przez siebie sposób kształtować treść tabeli kursowej, a w konsekwencji pierwotne saldo zadłużenia oraz wysokość rat. Niedozwolony (w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c.) charakter takich postanowień umownych jest z kolei oczywisty.

Powyższej oceny nie mogło zmienić wejście w życie tzw. ustawy antyspreadowej. Kwestia ta została wyjaśniona w uchwale SN – pełnego składu Izby Cywilnej – 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. We wspomnianej wyżej uchwale

stwierdzono również, iż w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1) oraz że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (pkt 2).

Powyższe stanowisko wiąże Sąd Najwyższy przy rozpoznaniu skargi kasacyjnej (art. 88 § 1 u.s.n.), co obezwładnia zarzuty piąty oraz szósty. Wobec niedozwolonego charakteru postanowień przewidujących ustalanie wysokości świadczeń konsumentów na podstawie tabeli kursowej kształtowanej jednostronnie przez bank umowa stron obiektywnie nie nadawała się bowiem do wykonania. Jedynie na marginesie należy dodać, że nie jest jasna celowość zwalczania przez pozwanego stanowiska o tym, że sporne postanowienia określały główne świadczenia stron. Kwestia ta nie przekłada się bowiem bezpośrednio na ocenę tego, czy po uznaniu tych postanowień za bezskuteczne w stosunku do konsumentów umowa nadaje się do wykonania. Jednocześnie ocena o tym, że wspomniane postanowienia dotyczą głównych świadczeń stron, jest dla banku *prima facie* korzystna o tyle, że wobec treści art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. utrudnia uznanie ich za niedozwolone postanowienia umowne.

Sąd Apelacyjny trafnie przyjął również, że zawarty przez strony aneks z 30 kwietnia 2012 r. nie ma znaczenia dla sprawy. Ocena, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), jest bowiem dokonywana według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwałę – 7 – SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17). Oznacza to, że skoro niedozwolony charakter postanowień dotyczących mechanizmu indeksacji prowadził do nieważności umowy, to była ona dotknięta tą sankcją *ex tunc*. Wprawdzie przyjmuje się, że konsument może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na związanie niedozwolonym postanowieniem i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną (zob. wyrok SN z 18 grudnia 2024 r., II CSKP 1486/22), jednak niewątpliwie nie miało to miejsca w sprawie, gdyż nie taki był cel omawianej tu zmiany umowy kredytu.

Wobec powyższego konieczne staje się rozważenie, czy w sprawie trafnie przyjęto, iż powodowie mieli interes prawny w dochodzeniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego mimo przysługiwania im możliwości dochodzenia zwrotu świadczeń spełnianych na rzecz banku. Pozostałe aspekty zarzutu naruszenia art. 189 k.p.c. dotyczą bowiem innych kwestii (istnienia stanu nieważności umowy) i nie tylko zostały omówione już wyżej, lecz nie mają w istocie związku ze wskazanym w zarzucie przepisem. Błędna ocena istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego nie stanowi bowiem przejawu naruszenia art. 189 k.p.c., lecz ewentualnie uchybienia przez sąd innemu przepisowi prawa materialnego, właściwemu dla danego prawa lub stosunku prawnego.

Kwestia istnienia po stronie powodów interesu wskazanego w art. 189 k.p.c. jest w niniejszej sprawie oczywista. Zawarta przez strony umowa miała charakter wieloletni, nadto wiązała się z ustanowieniem zabezpieczenia w postaci hipoteki. Okoliczność, że konsumenci mogą dochodzić zwrotu kwot świadczonych na rzecz banku tytułem rat kredytu nie ma zatem większego znaczenia dla sprawy. Uczynienie tego nie wyeliminowałoby bowiem w sposób trwały, w tym skuteczny na przyszłość, niepewności prawnej co do istnienia stosunku prawnego mającego wynikać z umowy kredytu. Nadto wydane w sprawie orzeczenie może mieć istotne znaczenie dla ochrony interesów powodów z związku z ustanowieniem przez nich hipoteki.

Wobec nietrafności zarzutów podniesionych przez bank skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, ich wysokość ustalając na podstawie § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Z uwagi na powyższe orzeczono jak w sentencji wyroku.

Dariusz Pawłyszcz

Beata Janiszewska

Piotr Telusiewicz

[J.T.]

[r.g.]